

geheel

vernieuwde editie

**milieuvriendelijk
tuinieren**

kruid en onkruid

**Gids voor het
beperken van
overlast door
onkruiden en
cultuurplanten**

Auteur

Jan Nijman (AOC Terra)

Met medewerking van

Landelijke Organisatie voor Hobbytuinders (AVVN),
DLV Groen & Ruimte, Fred Bos, Freek Driessen, Arco
Goedkoop, Heleen van Wieringen (Milieu Centraal),
Heilien Tonckens

Fotografie

Ing. Henk Glas, Theo Janson, Jan Nijman, tenzij anders
vermeld

Illustraties

Studio Clic Illustraties, Marina Maas, Hummelo

Tekst- en beeldredactie

Uli Bartsch

Eindredactie

Maud van der Woude Tekstwerk, Groningen

Grafische vormgeving

Varwig Design, Erik de Bruin, Hengelo

Roodbont Uitgeverij
Postbus 4103, 7200 BC Zutphen
Telefoon: (0575) 54 56 88
Telefax: (0575) 54 69 90
E-mail: info@roodbont.nl
www.roodbont.nl

© Roodbont Uitgeverij,
2e herziene editie, 2e druk, maart 2009

Roodbont Uitgeverij is onderdeel van Tirion Uitgevers.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitgever en redactie hebben de inhoud van deze uitgave met grote zorgvuldigheid en naar beste weten samengesteld. Uitgever en redactie aanvaarden evenwel geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard dan ook, die het gevolg is van handelingen en/of beslissingen die gebaseerd zijn op bedoelde informatie.

ISBN 978-90-75280-67-8
NUR 424

Inhoudsopgave

	Inleiding	5
1	Wat is onkruid?	7
	Verandering in de tuin	7
	Ongewenste kruiden	8
	Mooi, nuttig of lekker onkruid	9
	Plaatsen waar onkruid kan groeien	10
2	Indeling naar groeiwijze	13
	Wortelonkruiden	13
	Zaadonkruiden	15
3	Onkruiden	17
4	Lastige cultuurplanten	65
	Aanvullende lijst met lastige cultuurplanten	86
5	Onkruid voorkomen	89
	In beplanting	89
	In verhardingen	91
	In de moestuin	95
	In gazons en graslanden	96
	In compost	98
6	Onkruid verwijderen: gereedschap en machines	99
	Handgereedschap	99
	Gereedschap en machines voor grondbewerking	103
	Gereedschap en machines bij verhardingen	104
	Andere methoden om onkruid te verwijderen	105
7	Chemische onkruidbestrijding	107
	Toegelaten middelen	108
	Verskillende soorten	108
	Argumenten tegen gebruik	109
	Nuttige adressen	111
	Trefwoordenlijst	118

1 Wat is onkruid?

Wat is nu eigenlijk onkruid? Simpelweg zijn onkruiden te omschrijven als planten die ergens in uw tuin groeien waar ze niet gewenst zijn. Of een plant een onkruid is of niet, hangt ook af van de soort tuin die u wilt. Voor de liefhebber van een wilde siertuin zijn paarse dovenetel en koekoeksbloem wellicht sieraden. Maar iemand die meer van een strakke tuin houdt, ziet deze planten eerder als onkruid dat verwijderd moet worden.

Voor het behoud van de tuin die u het liefst ziet, is goed onderhoud meestal van belang. Dit betekent: onkruid verwijderen, gras maaien, struiken snoeien en verhardingen schoonhouden. Bedenk wel dat (on)kruiden heel mooi kunnen zijn of waarde hebben als bodembedekker, zoals speenkruid of dovenetel. Andere planten hebben natuurwaarde, bijvoorbeeld waardplanten: zij fungeren als gastheer voor de rupsen van insecten. Voor dagvlinders zijn look-zonder-look, brandnetel, pinksterbloem en bloeiende inheemse grassen goede waardplanten. Ook hebben sommige planten een functie als drachtplant voor bijen. Op deze planten verzamelen bijen regelmatig nectar of stuifmeel.

Wanneer u bijvoorbeeld een paar maanden niets meer zou doen aan uw tuin, neemt de natuur het roer over. De tuin verwildert en groeit langzaam dicht. Na een lange vakantie is dit bijvoorbeeld goed te zien. Planten met een sterke concurrentiekracht en worteluitlopers krijgen de overhand en na jaren ontstaat uiteindelijk een bosachtige begroeiing.

Veranderingen in de tuin

Elk seizoen ziet de tuin er weer anders uit. Vaste planten, eenjarigen, struiken en bloembollen laten in steeds wisselende samenstelling blad, bloemen en zaad zien. En via vogels, de wind, uw schoenen, uw hond, of door het werk van mieren komen zaden van nieuwe planten spontaan in uw tuin terecht. Hieruit kunnen fraaie planten groeien, die een verrassing zijn in uw tuin. Deze onverwachte veranderingen kunnen het tuinieren leuker maken. Soms komen planten echter op de verkeerde plaats terecht.

U kunt denken aan goudsbloemen in de moestuin, berkenboompjes in de border of goudenregen in de kruidentuin. Deze planten kunnen we 'onkruiden' noemen.

Paarse dovenetel wordt door velen als onkruid gezien, maar deze plant kan ook prima fungeren als bodembedekker. Zo gaat ze de groei van ongewenste kruiden op de betreffende plek tegen.

Gecultiveerde planten, zoals guldenroede (*Solidago*), lelietje-van-dalen (*Convallaria majalis*) en struisvaren (*Matteuccia*) zijn geliefd. Toch kunnen deze planten ook een onkruid worden. Door hun sterke groei kunnen ze gaan woekeren tussen andere vaste planten en soms veel ergernis geven. Ook akelei (*Aquilegia*) en vrouwenmantel (*Alchemilla*) zijn vaste planten die gemakkelijk uitzaaien en woekeren op niet-bedoelde plaatsen.

Ongewenste kruiden

U kunt verschillende redenen hebben om planten te verwijderen. Iedereen heeft zo zijn eigen smaak. De een wil een net en strak gazon en verfoeit bijvoorbeeld draadereprijs, madeliefjes of mos tussen het gras. De ander vindt deze plantjes juist heel aardig.

Er zijn een paar duidelijke redenen waarom mensen sommige planten willen verwijderen:

- Bepaalde planten kunnen maken dat de tuin er 'slordig' uitziet. Straatgras kan bijvoorbeeld groeien in de voegen van een strak aangelegd terras. Grotere onkruiden kunnen plantvakken met kleine vaste planten of eenjarige perkplanten overgroeien.
 - Ze remmen andere planten in hun groei doordat ze te veel water, licht of voedsel wegnemen. Pasgeplante vaste planten en heesters ondervinden veel hinder van deze dominante planten en kunnen zelfs doodgaan. Onkruid in een moestuin kan ervoor zorgen dat bijvoorbeeld radijs, spinazie of veldsla klein blijft of doodgaat.
 - Onkruiden kunnen ziekten en plagen bevorderen. Zo kan opslag van aardappelplanten in de moestuin bevorderen dat de aardappelziekte *Phytophthora* optreedt.
 - Mensen zijn bang dat ze de controle verliezen. Een tuin die overwoekerd is door onkruiden, hebben ze niet meer in de hand. Om dit te voorkomen dulden ze alleen planten die ze zelf in de tuin hebben gezet.
- U bepaalt zelf hoeveel onkruid u wilt accepteren. Het is

maar net wat u mooi vindt. U kunt er bijvoorbeeld voor kiezen om sommige gedeelten van uw tuin heel intensief te onderhouden, terwijl u andere delen wat meer ‘hun gang’ laat gaan. Bedenk wel dat de groei van ongewenste planten bij een te late beslissing uit de hand kan lopen. Het is eenvoudiger om jonge zaailingen weg te halen dan planten met een diepe wortel.

U kunt onkruid weghalen door de grond te wieden, te schoffelen of te spitten. Maar bewerk de grond niet te vaak. Als u uw tuin elke week schoonkrabt, maakt u onbedoeld een gunstig kiembed voor allerlei nieuwe planten. Hoe meer kale grond en hoe meer onrust in de grond door krabben en spitten, hoe groter de kans dat er onkruiden gaan groeien. Het gaat dan vooral om pionierssoorten. Dit zijn planten die heel snel kale grond kunnen begroeien. Voorbeelden hiervan zijn melde, vogelmuur, straatgras en herderstasje. Deze pioniers komt u ook vaak tegen in zaaibedden. Ze komen uitgebreid aan bod bij de beschrijving van de verschillende onkruiden in hoofdstuk 3.

Mooi, nuttig of lekker onkruid

Niet al het onkruid hoeft weg. Onthoud dat sommige onkruiden heel nuttig kunnen zijn. Als bodembedekker voorkomen ze bijvoorbeeld dat de grond verdroogt. Verder kunnen zuringsoorten waardplant zijn voor rupsen van de vuurvlieder en paarse dovenetel en paarde-

Echte kamille, een zaadonkruid, heeft ook een medicinale waarde.

bloem zijn erg in trek bij hommels. Deze insecten zorgen ervoor dat er in uw tuin meer te beleven valt. Madeliefje en draadereprijs kunnen uw gazon fleur geven en zijn belangrijk voor bijen. En een parkeerplaats met een begroeiing van grassen en mossen in de voegen oogt vaak minder dood. Andere plantensoorten, zoals zevenblad en jonge brandneteltoppen, zijn goed te eten als bladgroente. Van vlierbessen kunt u jam maken, van de vlierbloesem limonade en van diverse muntsoorten kunt u thee zetten.

Plaatsen waar onkruid kan groeien

Planten kunnen op allerlei ongewenste plekken gaan groeien. Sommige onkruiden zullen bijvoorbeeld goed gedijen op plekken waar veel wordt gelopen, andere voelen zich meer thuis in pasbewerkte grond en weer andere hebben andere voorkeuren.

Onkruid komt voor:

- in verhardingen;
- tussen beplanting;
- in de moestuin;
- in gazons en graslanden.

In verhardingen

Een verharding is bedoeld om over te lopen of te rijden of om tuinmeubelen op te plaatsen zonder dat u uw schoenen bevuilt of in de modder wegzakt. Tussen de stenen van zo'n verharding kunnen zaden gaan kiemen en groeien. In hoeken en gaten kunnen stof en bladeren zich ophopen. Ook hierop gaan na verloop van tijd planten groeien.

Een verharding die nooit wordt gebruikt, raakt eerder begroeid dan een verharding die heel intensief in gebruik is. Zorg daarom voor een verharding op maat. Een te groot terras kunt u beter verkleinen, vooral als het een weinig gebruikt klinkerterras is. Zo'n terras vraagt veel onderhoud. Ook een strak gelegde verharding met grotere tegels (minder voegen) of een gazon zou op die plek een verbetering kunnen zijn.

De ene mens stoort zich aan begroeiing op een verharding omdat het er slordig uitziet, de ander vindt het juist mooi. Er zijn verhardingen waar enige begroeiing zelfs een prettige toevoeging kan zijn. Door bijvoorbeeld gras of een bodembedekker als muurpeper of tijm te zaaien in een oprit tussen klinkers met brede voegen, ziet die er

minder kaal uit. Af en toe maaien voorkomt een te sterke verruiging.

Tussen beplanting

Meestal bestaat een beplanting uit bomen, heesters en vaste planten die u zelf heeft uitgekozen. In natuurlijke omstandigheden zult u onder bomen en struiken altijd een kruidachtige begroeiing aantreffen van bosplanten, zoals hondsdrif of zevenblad.

Als u de grond onder de heesters schoon wilt houden, blijft u strijden tegen de natuur. Door vaak te schoffelen maakt u steeds een nieuw kiembed voor onkruidsoorten. Hoe meer u de grond beroert, hoe meer reactie dit oproept. Het is logischer om hier bodembedekkers te planten, zoals de inheemse soorten maagdenpalm (*Vinca minor*) en klimop (*Hedera helix*), lelietje-van-dalen (*Convallaria majalis*), gevlekte dovenetel (*Lamium maculatum*) of de gecultiveerde, niet-inheemse soorten *Pachysandra*, of *Geranium macrorrhizum*.

Hardnekkige wortelonkruiden, zoals zevenblad en kweek, kunt u het beste grondig verwijderen voordat u een nieuwe beplanting aanlegt.

Tussen vaste planten en een- en tweejarige planten kunnen zich andere, ongewenste planten vestigen. Hoe dichter de door uzelf aangeplante begroeiing is, hoe kleiner de kans hierop. Ook de zaailingen van uw eigen vaste planten kunnen ongewenst zijn.

Vrouwenmantel (*Alchemilla*) en *Geranium sanguineum* zijn voorbeelden van driftige uitzaaiers. En telkens moet u beslissen of u ze op de betreffende plek wilt laten groeien of niet.

In de moestuin

In een moestuin zijn onkruiden vaker ongewenst dan elders in de tuin. Ze nemen licht, voedingsstoffen en water weg van de soms jonge groenteplanten. In moestuinen zie je daarom veel 'zwarte', geschoffelde grond. Een andere methode om ongewenste plantengroei tegen te gaan is mulchen. Een laag van dood organisch materiaal, bijvoorbeeld blad of versnipperd snoeihout of afgemaaid gras, werkt onderdrukkend. U kunt ook kiezen voor lichte plantenbedekking met groenbemesters. Dit kan gunstig zijn voor het bodemleven. Regenwormen en micro-organismen blijven actiever bij bedekking van de

Madeliefjes in een gazon

grond. Ze zorgen voor de opbouw van organische stof en voor een goede bodemstructuur.

In gazons en graslanden

In een grasveld of een gazon groeien niet alleen grassen, maar ook kruiden, waaronder madeliefje, paardsbloem en pinksterbloem. Deze maken het grasveld aantrekkelijk voor bloembezoekende insecten, zoals bijen en hommels. Mos in het gazon wordt vaak als onkruid beschouwd. Mossen groeien vooral op plaatsen waar het gras te weinig licht krijgt en de grond te zuur is. U zult ze vinden onder bomen en aan de noordzijde van het huis. Het heeft op zulke plaatsen altijd zin om het gras te verticuteren of te beluchten. Bovendien is er zaad beschikbaar van 'schaduwgrassen'. Het mos krijgt dan minder kans. Bedenk wel dat u het mos niet kwijt zult raken. En ook in de zon kan mos groeien, zeker als u het gras in de winter te kort maait. Als u op zo'n plek toch een grasmat wilt, zult u enige mosgroei moeten accepteren.

milieuvriendelijk
tuinieren

kruid en onkruid

geheel

vernieuwde editie

Bij tuinieren staat samenwerken met de natuur centraal. Maar de natuur kan ook voor minder plezierige verrassingen zorgen. Zo weten planten niet goed op welke plaatsen ze niet of minder gewenst zijn. Vaak zijn dit onkruiden, zoals brandnetels, kweek en zevenblad, vaak ook cultuurplanten, bijvoorbeeld guldenroede en bamboe.

In **Kruid en onkruid** kunt u lezen hoe u overlast van onkruiden en cultuurplanten op een milieuvriendelijke manier kunt beperken. Kleurenfoto's en beschrijvingen helpen u om 43 veelvoorkomende onkruiden en 30 'lastige' cultuurplanten te herkennen.

(On)kruiden kunnen ook waarde hebben: voor de natuur, als sierplant, als bodembedekker, medicinaal of in de keuken. De akkerdistel trekt bijvoorbeeld mooie vlinders aan, weegbreebladeren zijn als salade te eten. Bij elke plant kunt u iets over deze waarden lezen.

De gids bevat verder informatie over gereedschap voor het verwijderen van onkruid, nuttige adressen en extra informatie op de omslagflappen. Dit alles maakt **Kruid en onkruid** tot een complete, overzichtelijke en handzame gids voor tuiniers die elke plant op haar waarde willen schatten.

Gids voor het beperken van overlast door onkruiden en cultuurplanten

ROOdBONT
| UITGEVERIJ

milieu **centraal**
WWW.MILIEUCENTRAAL.NL

ISBN 978-90-75280-67-8

9 789075 280678

www.roodbont.nl

